

Література

1. Багалей Д.И. Заселение Харьковского края и общий ход его культурного развития до открытия университета. – Х.: тип. Зильберберга, 1899 г. – 43 с.
2. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Х.: Дельта, 1993. – 256с
3. Исторический очерк Харьковской губернии // Харьковский календарь. – Харьков, 1871. – С.149–154.
4. История городов и сел Украинской ССР: Харьковская область. – К.: УСЭ, 1976.
5. Субтельний О. Україна: історія. – К.: Либідь, 1994.- 736 с.: іл.
6. Україна в Центрально - Східній Європі.- № 4.- 2004.- с.265.- В. Маслійчук. Прагнення «шляхетськості» старшини Слобожанщини (друга половина XVII - XVIII ст.)

УДК 911.3

І.А. Скриль, ст. викладач,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Статтю присвячено вивченню соціального напрямку туристської діяльності в Україні. Зроблено аналіз переваг та перспектив даного виду туризму в Україні та Харківській області, обґрунтовано необхідність його географічного дослідження.

Ключові слова: соціальний туризм, феномен культури, інститут гостинності, туристичні послуги, рекреація, регіональний розвиток.

Статья посвящена изучению социального направления туристской деятельности в Украине. Сделан анализ преимуществ и перспектив данного вида туризма в Украине и Харьковской области, обоснованна необходимость его географического исследования.

Ключевые слова: социальный туризм, феномен культуры, институт гостеприимства, туристические услуги, рекреация, региональное развитие.

Article is devoted to studying of a social direction of tourist activity in Ukraine. The analysis of advantages and prospects of the given kind of tourism in Ukraine and the Kharkov area is made, necessity of its geographical research is proved.

Keywords: social tourism, a phenomenon of culture, institute of hospitality, tourist services, recreation, regional development.

Постановка проблеми. Сьогодні туризм і усьому світі являє собою багатогалузеву економічно вигідну сферу діяльності, спрямовану на задоволення різноманітних потреб подорожуючих. В сучасних умовах розвиток туризму сприяє вирішенню цілого комплексу життєво важливих соціально-економічних проблем.

Україна завдяки багатству культурно-історичних, рекреаційних, соціально-економічних ресурсів має всі об'єктивні передумови для інтенсивного розвитку туристсько-рекреаційної сфери. Проте, разом з тим, впродовж останніх років темпи зростання цієї галузі уповільнились. Однією з причин цього можна назвати зменшення доступності туризму для широкого загалу населення, особливо соціально незахищених верств. Саме тому вирішення проблеми розвитку соціального туризму може стати шляхом подолання наявних негативних тенденцій, одним з пріоритетних напрямів забезпечення сталого розвитку країни в цілому та

суттєвою складовою у вирішенні питань підвищення якості життя населення.

Аналіз попередніх досліджень. Важливість розвитку туристсько-рекреаційної галузі як складової економіки України в цілому та окремих її регіонів зумовило підвищений інтерес в дослідженнях різнобічних аспектів цієї сфери діяльності багатьох вчених та фахівців – практиків – економістів, соціологів, психологів, філософів, географів, істориків та ін.

Великий внесок в розробку теорії та практики дослідження туристсько-рекреаційної галузі внесли роботи О.О.Бейдика, М.П.Крачила, О.О.Любіцевої, В.І.Мацоли, М.Й.Рутинського та інших. Туристсько-рекреаційний потенціал Харківської області досліджувала Покогодна М.В. На багатьох соціальних функціях наголошують О.О.Любіцева, І.Ф.Курас, В.С.Пазенок, О.С.Онищенко та інші, але в контексті загальних досліджень туризму як «феномену ХХ ст.». Однією з складових соціального

туризму є дитячо-юнацький. В публікаціях Колотухи О.В. дається оцінка ресурсно-туристського потенціалу територій України для цілей дитячо-юнацького туризму та його розвиток на прикладі Кіровоградської області.

Отже, з одного боку, сучасні економічні та соціальні передумови, що склалися в Україні, сформували суспільне замовлення на розвиток системи соціального туризму, а з іншого, досліджень соціально-географічних аспектів саме цього напрямку туризму на регіональному рівні, недостатньо.

Мета. Метою статті є розкриття сутності поняття «соціальний туризм», обґрунтування необхідності його географічного дослідження, аналіз переваг та перспектив даного виду туризму в Україні та Харківській області.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку світового господарства індустрія туризму стає найбільш розвинutoю, високоприбутковою, динамічною та в багатьох країнах експортною галуззю. У більшості країн туризм відіграє вагомую роль в економіці, стимулюванні соціального розвитку регіонів, наповненні державного бюджету. туризм стимулює розвиток таких секторів економіки, як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво. сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, та складає одне з найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки.

Туризм називають «феноменом ХХ століття» (Всесвітня нарада з міжнародного туризму, Акапулько, Мексика, 1982 р.). Академік І.Ф.Курас розглядає туризм як «феномен культури, незмінний супутник цивілізації, розвинутий інститут суспільного виробництва та людської гостинності, виключно важливий чинник міжіндивідуальної та культурної комунікації».[3]

На думку академіка В. С. Пазенка, «туризм – це складний багатоаспектний соціальний феномен».[3]

Людина – біосоціальна істота. З одного боку, вона має суто біологічні потреби, задоволення яких направлено на підтримку фізико-хімічної рівноваги в організмі людини. З іншого, людині притаманно мати спе-

цифічні потреби, які виділяють її з усієї біосфери.

Ці потреби виникли в процесі соціалізації особистості людини і мають чітко виражений соціальний характер. Складність та різноманітність соціальних потреб росте з підвищенням організації соціогеосистеми та удосконаленням засобів і методів їх задоволення. Саме потреби соціуму визначають стратегію, цілі та результати діяльності.[2] Одна з таких потреб – потреба у подорожах, мандрах, відпочинку.

Подорожування завжди було властиве людині перш за все як біологічній істоті, для якої рух є невід'ємною потребою організму, а з часів посилення урбанізаційних процесів спілкування з природним середовищем все більше стає психофізичною потребою.[1]

В об'єктивному аспекті туризм розглядається як економічний чинник, пов'язаний з наданням туристичних послуг, реалізацією товарів туристичного попиту. Кінцева мета для продавців туристичних послуг – це отримання прибутків, а для покупців – задоволення певних фізичних та духовних потреб. При цьому впевненість у нормальному розвитку туризму базується на традиційних рішеннях: відкриття нових маршрутів, розширення можливостей існуючих, включення до сфери туризму нових форм дозвілля. Крім того, мова іде про виникнення в розвиток нових форм туризму. Сьогодні багато говорять про екстремальний туризм (пов'язаний з ситуаціями виживання у складних природних або штучно створених умовах). навіть космічний туризм. Але в обох випадках не виконуватиметься одна з провідних вимог до туризму – забезпечення його загальнодоступності. Туризм має відповідати здійсненню прав кожної людини на пересування і мандрування.[3]

Саме в загальнодоступності для кожної людини полягає соціальна сутність туризму. І сьогодні ми повинні говорити не тільки про розвиток різних видів туризму – пізнавального, оздоровчого, наукового, спортивного і т.п., але приділяти значну увагу розвитку саме соціального туризму.

Сутність соціального туризму нерідко визначається у відповідності із суспільним статусом основного контингенту його учасників – це туризм для незаможних, діяль-

ність, що спрямована на рекреацію (відновлення) людини за рахунок надання мінімального «необтяжливого» набору туристських послуг. Втім, таке розуміння значно звужує діапазон соціального туризму та збіднює його зміст. Соціальний туризм доцільно розглядати в контексті завдань та цілей соціальної політики як діяльності держави і суспільства в цілому, що переслідує формування здорового способу життя людини в усіх її вимірах. Перехід від орієнтації на елітарний туризм до зацікавленості в розвитку недорогих, масових видів туризму не тільки сприятиме розвитку соціальних контактів, реалізації демократичних прав людини на змістовний відпочинок, але й, до речі, забезпечить збільшення туристичних потоків, що у свою чергу, позитивно позначиться на бюджеті району, міста, країни в цілому.[3]

Ще одна характерна риса соціального туризму – його гуманізація. особлива привабливість для людей похилого віку, а також людей з фізичними вадами, для яких необхідно створювати особливі умови подорожування.

Отже, соціальний туризм розуміється як масовий загальнодоступний переважно внутрішній напрям туризму, що реалізує право кожної людини на пересування і відпочинок та сприяє соціальному, культурному, духовному розвитку суспільства.

У сферу соціального туризму підпадає і розвиток дитячого та молодіжного туризму. Мандрівка для учнівської, студентської молоді виступає могутнім засобом формування історичної свідомості, прилучення до історичного минулого. А це – суттєвий фактор виховання не лише вільної, а й відповідальної особистості, яка усвідомлює свою причетність до історії і виявляє здатність оцінювати власні вчинки з огляду відповідальності за вчинене перед предками, сучасниками і нащадками.[3] Для молоді туризм є необхідним шляхом розвитку інтелектуальних, чуттєвих, пізнавальних зусиль, спрямованих на надання нового соціального досвіду.

Не варто відкидати і економічну складову соціального туризму. У привабливих у туристському відношенні місцях прибутки

від туризму є додатковим, а іноді чи не єдиним джерелом існування місцевих жителів.

Крім того, соціальний туризм – це внутрішній туризм, розвиток якого є пріоритетним для нашої держави, що затверджено нормативними документами на найвищому рівні. Майбутнє туризму на 60-70% – це ринок внутрішнього туризму і тільки на 30-40% – іноземних, в'їзного.

Перспективними для розвитку соціального туризму в Україні можна вважати наступні види:

1. Дитячо-юнацький туризм, який сприяє відродженню національної свідомості та патріотичного виховання дітей та молоді. Необхідним є впровадження спеціалізованих навчальних туристських програм залежно від вікових та освітніх особливостей дітей і молоді, виконання програми оздоровлення та фізичного загартування підростаючого покоління.
2. Сільський (зелений) туризм, який сприяє розвитку малого бізнесу в аграрних регіонах, дає можливість міським мешканцям активно відпочивати в приватних сільських господарствах, а місцевим жителям поліпшити своє матеріальне становище.
3. Екологічний туризм. Назріла необхідність створення освітніх екологічних програм для широкого загалу населення, розробка туристських маршрутів для організованих груп заповідними територіями з метою збереження природного середовища.

Висновки, перспективи. Отже, держава через реалізацію різноманітних соціальних програм повинна підтримувати соціальний туризм, який має наступні переваги:

1. загальнодоступність, оскільки соціальний туризм реалізує право кожної людини на пересування і відпочинок;
2. нижча вартість, що забезпечує масовість соціального туризму, доступність для малозабезпечених верств населення;
3. привабливість для людей похилого віку, людей з фізичними вадами;
4. орієнтованість на розвиток внутрішнього, місцевого туризму, що сприяє розв'язанню проблем регіонального розвитку, місцевих громад, наповненню мі-

сцевих бюджетів, створенню нових робочих місць тощо; Поповнює бюджети усіх рівнів.

5. культурно-виховна спрямованість, оскільки соціальний туризм є потужним виховним фактором для юнацтва та молоді, сприяє формуванню здорового способу життя, розвитку соціальних контак-

тів, що допомагає у набутті важливого соціального досвіду.

Соціальний туризм – це «лакмусовий папір розвитку суспільства».

Соціальний туризм – «дизайнер суспільства», важлива форма меліорації (вдосконалення) людських взаємин, розвиток людини як соціальної істоти [3].

Література

1. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)-К.: «Альтерпрес», 2002. – 436 с.
2. Нємець Л.М. Стійкий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України): Монографія.-Х.: Факт, 2003. – 383 с. (рос.мовою).
3. Філософські нариси туризму: Науково-навчальне видання /За редакцією докт.філос.наук, професора. члена-кореспондента НАН України Пазенка В.С. – К.: Український Центр духовної культури, 2005. – 328 с.

УДК 911.3:30:001.8 (045)

М.Ю. Шевчишен, ст. викладач

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ У РОБОТАХ ВАЛЕНТИНА САДОВСЬКОГО

У статті, на основі публікацій Валентина Садовського, розглянуто і проаналізовано проблеми соціальної політики в Україні, зокрема, процес формування робітничого класу, забезпечення потреб промисловості постійними кадрами, робітнича політика радянської влади та її наслідки.

Ключові слова: соціальна політика, робітничий клас, соціальна географія.

Н.Ю. Шевчишен. ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ В РАБОТАХ ВАЛЕНТИНА САДОВСКОГО. В статье, на основе публикаций Валентина Садовского, рассмотрены и проанализированы проблемы социальной политики в Украине, в частности, процесс формирования рабочего класса, обеспечение нужд промышленности постоянными кадрами, рабочая политика советской власти и ее последствия.

Ключевые слова: социальная политика, рабочий класс, социальная география.

M. Shevchyshen. THE INVESTIGATION OF THE PROBLEM OF SOCIAL POLITICS IN UKRAINE IN THE WORLDS OF VALENTIN SADOVSKY. The problems of social politics in Ukraine, in particular the process of the formation of the working class, meeting the demands of industry with the permanent staff of workers, working politics of the Soviet power and its results are revealed and analyzed in the article, based on the publications of Valentin Sadovsky.

Keywords: social policy, working class, social geography.

Актуальність. Питання соціальної політики у нашому суспільстві були і залишаються надзвичайно вагомими. Не одне покоління наших співвітчизників жило сподіваннями на кращу долю. Утворення незалежної держави підійняло на новий рівень ці надії. Не можна їх повністю загубити. Вивчати минуле і сучасне, досвід інших країн і на цій основі створити гідне наших сподівань суспільство.

Вихідні передумови. Дослідження Валентина Садовського у сфері соціальної політики у 20-х–30-х роках ХХ ст. були, актуальні, всебічні, глибокі. Але і сьогодні во-

ни залишаються невідомими для науковців та фахівців. Тому публікація, опрацювання цих матеріалів просто необхідне спеціалістам для наукового осмислення і використання на сучасному етапі.

Формулювання цілей статті. У даній статті наявна спроба розглянути і проаналізувати проблеми соціальної політики в Україні на початку ХХ ст., які В. Садовський досліджує у своїй роботі „Праця в УССР“ (1932 р.).

Виклад основного матеріалу. Соціальна географія – галузь соціально-економічної географії, що вивчає просторові